

בבא בתרא ג'

ובלשון אחר אמרו וסברו שמחיצה היא הגמרא הביאה, שהחכמים סברו לבאר את פלוגתא והיזק ראייה שמיה היזק לשון המשנה 'מחיצה' לכותל, ומשמע שאם לא רצו אין בונים והיזק ראייה אין שמו היזק. כעת מביאה הגמרא, שבלשון אחר אמרו שכך סברו החכמים בביאור המשנה, מהי מחיצה 'פלוגתא', חלוקה. כמה שכתוב בספר במדבר: "וַתְּהִי מַחְצֵת הָעֵדָה", וכיון שרצו לחלוק²⁶ בונים כותל של אבנים בעל כורחם, ומכאן שהיזק ראייה שמו היזק.

מחצה היא גודא והיזק ראייה לאו שמיה היזק אומרת הגמרא, והרי יתכן לומר שמחיצה וכיון שרצו בונים בכותל ולא במסיפס הכוונה לכותל אבנים, ובחצר שיש בה דין חלוקה חולקים בעל כרחם. וכמו ששנינו²⁷, מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור, נפרצה אומר לו גדור. נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותה. והטעם שבונים את הכותל הוא מפני שרצו, שהתנו לחלוקה בכותל אבנים. אבל אם לא רצו אין מחייבים אותו, אלא לבנות מסיפס בלבד. ומכאן שהיזק ראייה לא שמו היזק.

א' ר"א אר"י משנתנו בחצר שאין בה שואלת הגמרא, אם כך מדוע שנינו במשנה בונין דין חלוקה את הכותל, היה צריך לשנות בונין אותו? אומרת הגמרא, והרי גם אם מחיצה היא חלוקה היה צריך לומר שרצו לחצות? דוחה הגמרא, שהכוונה כמו שהאנשים אומרים בא נעשה חלוקה. שואלת הגמרא, אם היזק ראייה שמו היזק מדוע שנינו רצו, אפילו לא רצו גם כן? אמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, משנתנו היא בחצר שאין בה דין חלוקה, והוא שרצו.

והתנא משמיע שחולקים בכותל ולא במסיפס ולקמן ושואלת הגמרא מה התנא השמיע משום הסיפא כתבי הקדש לא יחלוקו כשאמר שכשאיין בה דין חלוקה אם רצו חולקים²⁸. הרי שנינו במשנה, אין חולקין את החצר עד שיהא ד' אמות לזה וד' אמות לזה. אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין? מתרצת הגמרא, שממה ששנינו במשנה לקמן היינו אומרים שחולקים אפילו בפחות מכאן, במסיפס ולא רק בכותל. ואין לומר שנשנה רק את משנתנו, מפני שצריך להשמיע את הסיפא, וכתבי הקדש אף על פי ששניהם רוצים לא יחלוקו²⁹.

26 ולקמן מקשים אפילו לא רצו הרי הם יכולים לכופף זה את זה. רש"י.

27 בברייתא. מסורת הש"ס.

28 אע"ג שהשמיע שהיזק ראייה שמיה היזק השאלה מה השמיע במה שמדובר באין בה דין חלוקה. ישמיע את הדין בשיש בה דין חלוקה. והקשו תוס' הרי היה אפשר לומר שלא התרצה ע"מ לעשות גודא. תוס'.

29 יש ספרים שגורסים כאן (ל"א וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה אמר רב אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו כו' אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו לישמעין ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה

שואלת הגמרא, על מה העמדנו את המשנה בשאין בה דין חלוקה, אם היא בשאין בה דין חלוקה מה יש אם רצו? יחזרו בהם!³⁰ אמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, שקנו מידם בסודר. שואלת הגמרא, גם אם קנו מידם הוא קנין דברים בלבד³¹, ואין חליפין קונין אלא דבר הנקנה או מכר, או מתנה, או שעבוד קרקעות, שהקנין חל עליו, או מטלטלין? עונה הגמרא שקנו מידם ברוחות, זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי וקנו מידם. ומעתה נקנה החלק מזרחי לזה ואין לשני חלק בו, וכן השני לחברו. רב אשי אמר, כגון שאחרי שרצו בשעת החלוקה הלך זה בתוך שלו והחזיק בחלקו, עדר בקרקע מעט, וזה הלך בתוך שלו והחזיק בחלקו, וקרקע נקנה בחוקה³².

למדנו במשנה שמקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבינים בונין הכל כמנהג המדינה, ומבאר הגמרא, שגויל הם אבנים שאינן משופות. גזית אבנים משופות כמו שכתוב בספר מלכים: "כָּל אֱלֹהֵי אֲבָנִים יְקָרֹת פְּמֹדֵת גְּזִית מְגָרֹת בְּמַגְרָה". כפיסין הם אריחים באורך טפח וחצי, חצאי לבנים. ועובי הכותל הוא אריח מכאן ואריח מכאן וטפח טיט באמצע לחבר אותן³³. ולבינים הם לבנים שלמות בנות שלשה טפחים, לבנה לעובי הכותל.

קיבלו בקבלה שגויל הוא אבנים לא אמר רבה בנו של רבא לרב אשי³⁴, מנין שגויל מהוקצעות וכפיסין אריחים הוא מאבנים שאינם מהוקצעות, וההבדל בין כותל הבנוי מאבני גויל לבנוי מאבני גזית הוא 'מורשא דקרנתא', ראשי האבנים שאינן חלקות שבולטות לחוץ ולכן צריכים רוחב טפח נוסף. שמא אבני גויל הן חצאי אבני גזית וההבדל הוא 'ביני אורבי', הטיט ששמים באמצע בין שורת אבנים לזו שלידה? אמר לו, ולדברך מנין שכפיסין הם אריחים? אלא למדנו זאת ב'גמרא', כך קבלנו בקבלה, וכן קבלנו שגויל הן אבנים לא מהוקצעות. ויש שאמרו, שרב אחא בנו של רב אויא שאל את רב אשי, מנין שכפיסין הם אריחים והטפח הנוסף הוא לטיט שבין השורות, אולי כפיסין הם לבנים לא מהוקצעות, והטפח הנוסף הוא של 'מורשא דקרנתא', כמה שאמרנו בגויל? אמר לו, ולדברך מנין שגויל הן אבנים לא מהוקצעות, אלא קבלנו זאת ב'גמרא', וכן קבלנו שכפיסין הם אריחים.

ואע"ג דלא רצו הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא קמ"ל ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו מאי לאו אכותל לא אמסיפס בעלמא ליתני האי ולא ליתני האי סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו. ויש ספרים שגרסו ל"א בדאשמעינן וכו', ולא גרסו וכי רצו וכו', ובספרים אחרים כל זה אינו. מסורת הש"ס ועיין במהר"ם ובמהרש"ל. 30 למ"ד שמחיצה היא גודא לא קשה מפני שאפשר לומר שקנו ושיעבדו את נכסיהם לבנין הכותל. אבל אם היא פלוגתא הוא קנין דברים שלא עלה בדעתו שקנו ברוחות. תוס'.

31 מה ששנינו בפ' השוכר את הפועלים מתנה שומר חנם להיות כשואל והעמידו שקנו מידו אינו קנין דברים מפני ששיעבד עצמו שאם יאנס ישלם. תוס'.

32 תוס' הקשו מה החידוש בכך שחוקה קונה? ואו' ר"י שקנו אע"פ לא אמרו לך חזק וקני. תוס'.

33 רש"י.

34 בכת"י וברי"ף וברא"ש וברמ"ה הגרסא היא רב אחא בריה דרב אויא.

כמה טיט יש לתת בין שורות
הלבנים

אמר אביי, מכאן לומדים שבין שתי שורות לבנים
יש למלא טפח של טיט³⁵, אבל כשממלא בין שתי

השורות 'ריכסא', כשממלא באבנים דקות וטיט יש לשים בעובי רב יותר. יש
שאמרו כששם 'ריכסא' הוא בעובי טפח, אבל בטיט ללא אבנים לא צריכים עובי
טפח.

לכותל בגובה ארבע אמות צריך
חמישה טפחים עובי

הגמרא שואלת האם נאמר שבכותל שבונים באבני
גזית לכל ארבע אמות גובה אם העובי הוא חמישה

טפחים הכותל עומד ואם לא לא יעמוד!. כמו ששינונו במשנה בגזית זה נותן
טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה, ושינונו בסיפא שמחייבים אותן לבנותו
עד ארבע אמות^{36 37}. והרי 'אמה טרקסין'³⁸, הקיר בעובי אמה בבנין שלמה שהיה
בנוי מאבני גזית ככתוב: "לְיַסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִית". בין ההיכל לקדש הקדשים היה
גבוה שלושים אמות, ועוביו היה ששה טפחים בלבד? עונה הגמרא משום הטפח
הנוסף שהיה בעביו, היה אפשר להגביהו בהרבה, ואין צריך לתת לכל ארבע אמות
חמישה טפחים רוחב.

ובמקדש שני שהיה גבוה ק' אמה לא עשו
אמה טרקסין בבנין אלא פרוכת

רק בכותל בגובה של שלשים אמות ולא יותר. ונחלקו אמוראים על כתוב בחגי:

"גָדוּל יִהְיֶה פְּבֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲמֹרָן מִן הָרֵאשׁוֹן". רב ושמואל, ויש שאמרו רבי
יוחנן ורבי אלעזר האחד אמר שהיה גדול יותר בבנין, שהיה גובהו מאה אמות כמה
ששינונו במסכת מדות, והאחד אמר בשנים, בית ראשון עמד ארבע מאות ועשר
שנים, ובית שני ארבע מאות ועשרים, והתקיימו דברי שניהם³⁹.

שואלת הגמרא, יעשו ל' אמות בבנין ואת השאר בפרוכת? אומרת הגמרא שכותל
בעובי אמה עומד עד שלושים משום כובד התקרה והמעזיבה שעליו. ושואלת
הגמרא, שיעשו עד כמה שאפשר בבנין ואת השאר פרוכת? ואמר אביי שלמדו
ב'גמרא' שלומדים ממקדש שיעשו את הכל בבנין, וממשכן שיעשו את הכל
בפרוכת. אבל לא חלק בבנין וחלק בפרוכת.

הספק אם הן וסידן או הן בלא סידן הסתפקה הגמרא, האם השיעורים של עובי הכותל
שבמשנה הם עם הסיד, ובלא הסיד הן קטנות מעט,

או שהם שיעור האבנים ללא הטיח והסיד? אמר רב נחמן בר יצחק, מסתבר שהם

35 ונפקא מינה למקבל עליו לבנות כותל לחבירו. רש"י.

36 ולפי חשבון זה לגובה שמנה צריך עשרה טפחים רוחב.

37 ר"ת הקשה הרי בלבנים שגרועים יותר מספיק עובי של שלושה טפחים. ותירץ שהכותל אינו עומד לימים
רבים כמו שבני אדם בונים בגזית רוצים שיעמוד. תוס'.

38 ר"ת מפרש טרקסין טרוק סיני שהיה מפסיק וסוגר את הלוחות שניתנו בסיני. תוס'.

39 בית שני עמד שנים יותר וגם גובהו היה רב יותר. ר' גרשום.

שיעור האבנים וסידן, שאם הם שיעורן בלא סידן התנא היה צריך לשנות את השיעור עם הסיד. דוחה הגמרא, שהוא שיעורן בלא סידן והתנא לא שנה את השיעור עם הסיד כיון שעובי הטיח והסיד הוא פחות מטפח. שואלת הגמרא, הרי שנינו בגזית, זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה? עונה הגמרא, שחצי הטפח של זה והחצי של זה ראויים להצטרף לטפח.

ומה ששנינו קורה שא' כדי לקבל אריח הוא בגדולות ומביאה הגמרא ראייה שמה ששנינו הוא שיעור האבנים בלא סידן. ממה ששנינו במסכת עירובין בהכשר מבוי בקורה, הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של שלושה טפחים. ומכאן שמה ששנו בלבנים, זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הוא בלא הסיד? אומרת הגמרא שם מדובר בלבנים גדולות של ג' טפחים ללא הסיד. וכן נראה ממה ששנינו שם לבנה של ג' טפחים ומכאן שיש קטנות יותר.⁴⁰

רב חסדא א' לא יסתור אדם בית כנסת עד שיבנה בית כנסת אחר. יש שאמרו משום פשיעה, שמא יארע אונס ויפשעו ולא יבנו אותו מחדש. ויש שאמרו משום שאין מקום לתפילה בזמן הבנין. והיוצא להלכה משני טעמים אלו, כשיש בית כנסת אחר. מרימר ומר זוטרא סתרו בית כנסת של ימות החורף, ובנו בית כנסת של קיץ שהיה בנוי עם חלונות רבים כדי שיהיה מאוורר. וסתרו בית כנסת של קיץ ובנו בית כנסת של חורף, שהיה בנוי מקירות עבים וחלונות מועטים.^{41 42}

א' גבו מעות וא' הלבנים והקורות מונחים חוששים ושאל רבינא את רב אשי, האם שמא ישתמשו עם המעות לפדין שבויים סותרים בית כנסת כשכבר גבו מעות והניחום ביד הגבאי? אמר לו, שמא יבוא להם פדיון שבויים ויתנו את המעות. שאל אותו, מה הדין אם הלבנים מסודרים זה על זה ומוכנים לבניה, וקורות הגג מהוקצעות ומוכנות, האם יכולים לסתור? אמר לו, שלפעמים יארע להם פדיון שבויים וימכרום ויתנו את דמיהם. אמר לו, אם כך נחשוש לכך אפילו בנו את בית הכנסת?⁴³ אמר לו שאנשים אינם מוכרים את דירתם.

בנו אין חוששים שימכרו אותו ואם ראו בו תיוהא סותרים ובונים ולא אמרו שאין סותרים לפני שבונים, אלא שלא ראו בו תיוהא סותרים ובונים אבל אם ראו בו 'תיוהא' סותרים ובונים אותו. כמו שרב אשי ראה 'תיוהא' בבית

40 שאם אין פחות משלושה אבל יש גדולות יותר לא היה צריך לומר אלא והאריח חצי לבינה. תוס' ד. רש"י.

42 מפני שית כנסת של קיץ בחורף ושל חורף בקיץ הוא כמו בית כנסת שיש בו תיוהא, ואם היו בב' מקומות כגון שראו בו תיוהא. ועוד נראה שכיון שיש שם ביכנ"ס אחר אין לחוש אם לא יבנו. ועוד שמחת הקור והחום לא חוששים שיתרשלו. תוס'.

43 עד שיתפללו בו. תוס'.

הכנסת של 'מתא מחסיא', והורה לסתור אותו. והכניס לשם את מיטתו⁴⁴, כדי שלא יתיימש בבנינו מפני שהחמה והגשמים יצערנו אותו. ולא הוציאה משם עד שסיימו את הבניה והתקינו בו את המרזבים.

הטעם שבבא בן בוטא יעץ להורדוס שואלת הגמרא, כיצד בבא בן בוטא השיא עצה להורדוס ולבנות בביהמ"ק להורדוס לסתור את בית המקדש, והרי רב חסדא אמר שלא יסתור אדם בית כנסת עד שיבנה בית כנסת אחר? עונה הגמרא, או שנאמר שראה בבית המקדש תיוהא. או שבמלכות הדין שונה, מפני שהמלך אינו חוזר בו. כמו שאמר שמואל, אם המלך יאמר אעקור הרים הוא יעקור הרים ולא יחזור בו.

הורדוס עבד של בית חשמונאי הרג את כולם והשאיר תינוקת אחת מספרת הגמרא, הורדוס היה עבד של בית חשמונאי ונתן עיניו באותה תינוקת. יום אחד שמע בת קול, כל עבד שימרוד עכשיו מצליח. והרג את כל אנשי בית חשמונאי ולא השאיר בחיים אלא את אותה תינוקת. וכשראתה שהוא רוצה לשאת אותה עלתה לגג והפילה עצמה. ולפני שנפלה הרימה קולה ואמרה, כל מי שיבוא ויאמר, אני בא מבית חשמונאי הוא עבד⁴⁵. מפני שלא נשתייר מהם אלא אותה תינוקת שנפלה מהגג לארץ ומתה. והורדוס טמן את גופה בדבש שבע שנים. יש שאמרו שהורדוס בא עליה, וטמן אותה בדבש כדי לישב את יצרו. ויש שאמרו שלא בא עליה, וטמנה בדבש כדי שיאמרו שנשא בת מלך.

44 תוס' הקשו הרי אין ישנים בהם לא שנת קבע ולא שנת ארעי. וי"ל שלא הכניסה ממש לבית הכנסת אלא בסמוך, במקום שהאורחים רגילים לישון ולאכול. תוס'.

45 וכן אמר שמואל בפ' עשרה יוחסין. מכאן קשה על רש"י שפירש בפ' עשרה יוחסין שאמרו לאגריפס המלך אחינו אתה מפני שאמו היתה מישראל. מדוע שמואל שאמר שעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל הולד כשר אמר שהוא עבד. וצריך לומר שבני הורדוס לא נשאו ישראליות, וקראו לו אחינו אתה משום שעבד חייב במצוות. תוס'.

